

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота

магістра
(освітній ступінь)

на тему: **«КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ
МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»**

Виконала: студентка II курсу
групи ДО-2м(з)
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Меденцій Андріанна Андріївна
Керівник: Чекан

Мукачєво – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	9
1.1 Дослідження проблеми мовленнєвого розвитку старших дошкільників у загальній та спеціальній науково - педагогічній та методичній літературі	9
1.2 Сучасний стан використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі ЗДО	27
РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТА КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	47
2.1 Завдання та методика констатувального етапу експерименту	47
2.2 Методичні підходи до змісту, структури та технічних даних навчально-програмного комплексу корекції мовлення старших дошкільників з ПМ	57
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, світові тенденції гуманізації, інтеграції та глобалізації суспільства визначили нові пріоритети розвитку освітньої галузі. Одним із головних напрямів модернізації освіти в Україні є створення якісно нової школи – школи життєтворчості і самореалізації особистості, в якій утверджується бажання і вміння навчатися впродовж життя. У Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття) зазначається, що одним із основних напрямів реформування освіти є впровадження в навчально-виховний процес сучасних педагогічних і науково-методичних досягнень, а одним із основних шляхів удосконалення змісту освіти є широке застосування нових інформаційних технологій (НІТ).

Використання у навчальному процесі НІТ передбачає розробку відповідного науково-методичного забезпечення, ефективного застосування інструментальних засобів і систем комп'ютерного навчання, а також системну інтеграцію НІТ у навчальний процес та організаційні структури заняття.

Різноманітні аспекти впровадження НІТ в навчальний процес привертали увагу багатьох дослідників. Дидактичні й методичні проблеми інформатизації навчального процесу вивчалися в роботах В.Г.Болтянського, В.П.Беспалька М.І.Жалдака, В.М.Монахова, В.Г.Розумовського, О.В.Співаковського та ін. У працях Ю.І.Машбиця, В.П. Зінченка, Н.Ф. Тализіної та ін. досліджувались психолого-педагогічні аспекти використання НІТ у навчальному процесі. Досвід та перспективи використання комп'ютерів у зарубіжній школі висвітлено в роботах Р.Вільямса, К.Макліна, С.Пейперта та ін.

Результати досліджень Л.І.Бартеневої, Л.С.Вавіної, Р.Є.Левіної, М.А.Савченко, Л.Ф.Спірової, Є.Ф.Соботович, В.В.Тарасун, Л.І.Трофименко, Н.В.Чередніченко, М.К.Шеремет та ін., які присвячені проблемам

недорозвинення мовлення, засвідчили, що саме у дітей з ПМ виникають значні труднощі при оволодінні програмним матеріалом, наявність у дітей з ЗНМ порушень усіх систем мови та підкреслили складність оволодіння мовними закономірностями цими вихованцями.

Питання мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення висвітлені у дослідженнях Л.С.Вавіної, О.М.Гопіченко, Е.А.Данілавичуєте, О.Л.Жильцової, М.А.Савченко, В.В.Тарасун, В.В.Тищенко, М.В.Шевченко та ін. У працях цих дослідників звертається увага на недоліки у сприйманні та породженні мовленнєвих висловлювань, підкреслюються особливості психофізичного розвитку дітей із ЗНМ.

Аналіз досліджень, проведених російськими дефектологами і практиками (О.Л.Гончарова, О.І.Кукушкіна, Т.К.Королевська та ін.) у сфері використання комп'ютерних технологій в спеціальних школах, дає підстави визнати ефективність їх впровадження для різного роду підтримки і корекції порушень розвитку дітей.

Як зазначають В.В.Кондратенко, О.М.Легкий, Б.С.Мороз та ін. у процесі корекційного навчання із комп'ютерною підтримкою спостерігається значний інтерес та підвищення рівня мотивації дітей. Зокрема зазначається, що використання корекційного потенціалу програмних засобів, створює сприятливі умови для активізації пізнавальної діяльності дітей, розвитку їхнього логічного мислення та мовлення.

Натомість поки що не розроблена дидактична система корекційної роботи з подолання недоліків мовленнєвих порушень дітей із ПМ в умовах комп'ютеризованого навчання.

Вищезазначене зумовлює актуальність та необхідність дослідження можливостей використання комп'ютерних засобів у системі корекційної роботи, їхньої розробки та впровадження у навчальний процес ЗДО для дітей із ПМ. Цим зумовлюється вибір теми магістерського дослідження „Корекція

мовленнєвого розвитку старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами комп'ютерних технологій”.

Мета дослідження – розробити та теоретично обґрунтувати методику використання комп'ютерних технологій у процесі формування мовленнєвих навичок дітей старшого дошкільного із ПМ.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

1. З'ясувати ступінь розробки досліджуваної проблеми у загальній та спеціальній лінгводидактичній і психолого-педагогічній літературі;

2. Проаналізувати структуру навчальної діяльності дітей старшого дошкільного віку з ПМ та педагогічні умови використання комп'ютерних засобів для корекції їх мовленнєвих порушень;

3. Розробити основні компоненти методичної системи розвитку мовлення дітей старшого дошкільного з ПМ на основі використання комп'ютерних засобів навчання.

Об'єкт дослідження – навчально-мовленнєва діяльність дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовлення.

Предмет дослідження – методична система розвитку мовлення дітей старшого дошкільного з ПМ засобами комп'ютерних технологій із використанням спеціального програмного забезпечення.

Методи дослідження. У магістерському дослідженні використано метод теоретичного аналізу проблеми на основі вивчення психолого-методичної та науково-технічної літератури з проблеми дослідження; аналізу навчальних програм, посібників, підручників, методичної літератури; аналізу педагогічного досвіду розробки та застосування програмних засобів навчання – для виявлення стану досліджуваної проблеми; педагогічного експерименту, якісного кількісного аналізу його результатів із застосуванням методів математичної статистики – для експериментальної перевірки гіпотези дослідження.

Дослідно-експериментальна база. ДНЗ №1 та ДНЗ №4 с.Ракошино, Мукачівського району.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у визначенні компонентів змісту комп'ютерних засобів, у розробці та теоретичному обґрунтуванні методики розвитку мовлення дітей старшого дошкільного з ПМ на основі використання комп'ютерних технологій.

Апробація та впровадження результатів. Основні положення та результати дослідження було представлено у публікації, котра опублікована в науковому журналі для студентів, аспірантів та молодих вчених «Наука майбутнього» на тему «Теоретичні засади досліджень щодо проблеми формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку» у співпраці з к.пед.н., доцентом О. І. Чекан. Також основні положення та результати дослідження було представлено у доповіді на III Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції», яка відбулася 24–25 жовтня 2019 р. у Мукачівському державному університеті на тему «Мовленнєвий розвиток старших дошкільників у загальній та спеціальній науково - педагогічній та методичній літературі» у співпраці з к.пед.н., доцентом О. І. Чекан.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи містить – 88 сторінок, основний зміст магістерської викладено на 77 сторінках. Робота містить 2 таблиці та 1 рисунок, що обіймають 3 самостійних сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 77 найменувань, з яких 1 - іноземною мовою.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної, лінгводидактичної та спеціальної літератури, сучасних підходів до навчання засвідчує посилений інтерес дослідників і практиків до питань розвитку мовлення дітей із ПМ на всіх етапах їхнього навчання. Вивчення психолого-педагогічної, лінгводидактичної та спеціальної літератури, аналіз педагогічної практики свідчить про те, що розвиток мовлення дітей з ПМ може здійснюватися шляхом застосування системи засобів навчання, які частково моделюють, підсилюють можливості вихованців на тому чи іншому етапі. Комп'ютер, завдяки своїм широким функціональним можливостям, може виступати таким системним засобом навчання дітей старшого дошкільного віку.

За результатами проведеного констатувального етапу дослідження стало можливим з'ясувати невідповідність рівня засвоєння теоретичних знань та практичних умінь з розділу «мовлення дитини» старших дошкільників з ПМ щодо вимог програми.

Так, більшість вихованців (42%) із ПМ мають низький рівень звуковимовних навичок та навичок звукового аналізу слів після виконання всіх завдань констатувального етапу дослідження.

За результатами проведення констатувального етапу експерименту було виявлено, що переважними рівнями засвоєння матеріалу, необхідного для оволодіння правильною звуковимовою, є середній - (36%) і низький –(42%).

Аналіз стану розвитку мовлення вихованців з порушеннями мовлення виявив у них недостатню готовність до повноцінного засвоєння грамоти, показав, що у значної частини дошкільнят помітно гальмується формування точних звукових образів слів, недостатньо сформовані уявлення про узагальнюючі диференціальні ознаки фонем. Одна з причин недосконалості оволодіння звуковимовою та навичками звукового аналізу слів старшими дошкільниками з ПМ полягає в тому, що педагоги в недостатньому обсязі

використовують відповідні засоби навчання у навчальному процесі ЗДО, що призводить до зниження мотивації, яка сприяє виникненню мисленнєво-мовленнєвих дій, недостатньої індивідуалізації процесу виконання завдань, послабленню інтересу до навчального матеріалу, і як наслідок, зниження ефективності його сприймання.

Якісний аналіз експериментальних матеріалів, з'ясування рівнів засвоєння вихованцями з ПМ знань та вмінь дає змогу встановити, що більшість дітей означеної категорії недостатньо оволоділа розумовими діями аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, в результаті чого було виявлено певні особливості та значну кількість помилок при виконанні завдань, які пред'являлися окремими блоками, відповідно до розробленої методики проведення експерименту.

Отримані результати дозволили не тільки констатувати незадовільність стану мовленнєвого розвитку в ЗДО для дітей з ПМ, а й стали підставою для розробки змісту та методики використання комп'ютерного навчально-програмного комплексу корекції мовленнєвих порушень зазначеної категорії дітей.

У магістерському дослідженні нами було визначено основні етапи розробки комп'ютерної програми для її використання на заняттях в ЗДО, а саме :

1. Визначення основних теоретичних знань та практичних вмінь вихованців, необхідних для засвоєння навчального матеріалу певної теми чи розділу.
2. Виділення основних інформаційно-демонстраційних одиниць на яких буде базуватися комп'ютерний навчально-програмний комплекс (теоретичні поняття, визначення, наочні зображення, тощо).
3. Упорядкування алгоритму програми на основі роботи з меню, що містить інформаційну частину, ілюстративно-демонстраційну частину.
4. Розробка інтерфейсу програми, який містить визначені частини комп'ютерного навчально-програмного комплексу на мові програмування.

Використання мов візуально-орієнтованого програмування дозволяє застосовувати мультимедіа-можливості.

5. Програмування кожної окремої частини комп'ютерного програмного комплексу з урахуванням психолого-педагогічних умов активізації пізнавальної діяльності та мовленнєвого розвитку вихованців з ПМ.

6. ППЗ повинні бути сумісними із традиційними навчальними технологіями, доповнювати звичайні підручники, а не замінювати їх.

З'ясовано, що розробка комп'ютерних програм призначених для використання з навчально-корекційною метою на заняттях має відбуватись з урахуванням загальних вимог, що висуваються до них спеціальною психологією та педагогікою, методикою, ергономікою, естетикою, а також особливостей навчального предмету та специфіки відповідної галузі знань.

Дослідження стану розвитку мовлення вихованців засобами комп'ютерної техніки виявило недостатню розробленість методичних аспектів використання НІТ та майже повну відсутність належних україномовних програмно-педагогічних засобів, призначених для безпосереднього застосування на заняттях з метою удосконалення

Одержані в дослідженні матеріали, дали змогу врахувати виявлені утруднення й недоліки у формуванні мовленнєвої функції та розробити методичну систему навчання вихованців мовлення з використанням комп'ютерного навчально-програмного комплексу. Ця система спрямована на вдосконалення навчально-мовленнєвих умінь вихованців із ПМ. На основі зроблених у дослідженні висновків сформульовано загальні вимоги (психолого-педагогічні, ергономічні, естетичні тощо) до програмних продуктів навчального призначення, а також педагогічні умови корекції мовленнєвих порушень дітей засобами комп'ютерного навчально-програмного комплексу, який включав систему розвивальних та корекційних вправ і забезпечував їх використання на різних етапах усталеного навчально-

виховного процесу у ЗДО (набуття, застосування та контроль знань, умінь і навичок, їх закріплення, систематизація й узагальнення).

Проте ми усвідомлюємо, що виконане дослідження – це лише перший крок у розв'язанні проблеми розвитку мовлення дітей з ПМ засобами комп'ютерної техніки, зокрема навчально-програмного комплексу корекції вимовних навичок. До перспективних напрямків її подальшого дослідження відносимо: з'ясування особливостей розвитку мовлення дітей передшкільного віку з вадами мовлення засобами комп'ютерної техніки (діагностичні програми); створення різноваріантних методик застосування НПЗ з метою розвитку якісних характеристик особистості; розробку та використання комп'ютерних моделей для організації творчої, дослідницької діяльності вихованців не тільки в дошкільних, але й початкових шкіл для дітей із ПМ.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>